

Adatok Pálmonostora benépesüléséhez 1867–1886 között

BÁRKÁNYI ILDIKÓ

A ma Pálmonostora néven ismert község Bács-Kiskun megyében, Kiskunfélegyházától délkeletre, kb. 12 kilométer távolságra fekszik. Területének jelentős hányada (az 1900 előtti forrásokban *Pusztá-Péteri*, *Péteri* néven szereplő rész) a középkortól a 19. század végéig földesúri birtok volt, melyet a tulajdonosok (az Orczyak, majd a 19. század közepétől Stametz-Mayer Henrik bécsi bankár és a Mindszent-algyői uradalom) haszonbérlet útján értékesítettek. Az Orczy család haszonbérelői a 19. század első harmadában a kecskeméti gazdák, majd 1830-tól a *Csany* tájékáról érkező, dohánykertész bérlőtársaság, 1842-től mellettük Kiskunfélegyháza városa volt. A dohánykertészekből álló bérlőtársaság 1830-ban telepedett meg itt, s alapította *Péteri* községet, mely 1900-ban kapta a Pálmonostora nevet. A mai település részét képezi a korábban *Alsó-Péteriként* említett terület, ahol a 18. században javarészt 100 holdnál kevesebb földet birtokló kisnemesek laktak. A *Historia Domus* feljegyzése szerint birtokaik idővel „szellérek kezére jutottak”, majd a terület egy része szintén a Pallavicini-uradalom tulajdonába került. A korábban sem egyházi szolgálattal, sem önálló közigazgatással nem rendelkező határrész 1900-ban alakult kisközséggé, *Pétermonostora* néven, majd 1925-ben egyesült Pálmonostorával.¹

A település nagyobb arányú benépesülése a 19. század első harmadától a korábban két különálló község egyesüléséig, illetve a Pallavicini birtoktest 1934-es felparcellázásáig folyamatos.² Erre utal Galgóczy Károly megállapítása is, mely szerint Pusztá-Péteri „népesülése a vasút megindulása és nagy bérleti majorja után fejlett”.³ A lakosság létszámára vonatkozó adatok 1831-től állnak rendelkezésre. A 19. század közepétől a lélekszám a következőképpen alakult: 1857-ben 1040 fő, 1869-ben 2184 fő, 1880-ban 2099 fő, míg 1890-ben 2154 fő a népesség.⁴ Ezek az adatok *Pusztá-Péteri* lakóinak számát mutatják, *Alsó-Péteri* települési és népességi viszonyaira vonatkozóan ebből az időszakból nincsenek külön feljegyzések. (Feltételezhető, hogy a *péteri* adatok magukban foglalják.) 1864-ből maradt fenn tám-

¹ A község történetére vonatkozóan a *Historia Domus* adatait, Somogyi László volt tanácsi előadó Pálmonostora község története a felszabadulásig c. kéziratát (é.n.), valamint Borovszky Samu szerkesztésében megjelent Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monográfiáját használtam fel. A település 18-19. századi népességi és betelepülési viszonyait a kutatási program keretében ketten is vizsgáltuk: Szücs Judit, elsősorban családtörténetekre alapozva és Bárkányi Ildikó, levéltári forrásokra és anyakönyvekre támaszkodva.

² Szücs Judit 1990.

³ Galgóczy Károly 1877. III. kötet 263.

⁴ Galgóczy Károly 1877. II. kötet. 112. és Szücs Judit 1990.

pontként használható birtokos kimutatás e területről.⁵ Az összeírást a kecskeméti járási főszolgabíró kérésére készítette a *puszta-péteri* eljárás. A kérés indokaként az szerepelt, hogy a terület birtokosai közül Mayer Henrik, báró Orczy Józsefné örökösei, gróf Pallavicini Alfonz, Csabai Józsefné, Kun Lászlóné örökösei, Szegő Ferenc, Szegő Zsuzsanna és Szűcs Miklós *Alsó-Péteri* külön eljárással való felruházásáért folyamodtak. Válaszként két kimutatás született: egyik a „külön válni akaró ugy nevezett Alsó péteri birtokosokról”,

1. Alsó-péteri birtokosok 1864-ben	
A birtokos neve	Lakhelye
Faragó család	Miskolc
Forgó Fekete Nemzetség	<i>Péteri és Csany</i>
Szűcs Bertalan Lajos és Kálmán birtokát megvett több kis birtokosok	<i>Péteri</i>
Lehegői szőlősgazdák	<i>Péteri és Csany</i>
Gádor hegyi szőlősgazdák	uo.
Bika hegyi szőlősgazdák	uo.

másik a Felső-Péteri község területét képező földbirtokokról.

2. Felső-péteri birtokosok 1864-ben	
A birtokos neve	Lakhelye
Mayer Henrik	Bécs
Báró Orczy Józsefné örököse	Pest
Gróf Pallavicini Alfonz	Bécs
Csabai Józsefnő	Miskolc
Kun László örököse	Miskolc
Szegő Ferenc	Miskolc
Szegő Zsuzsanna	Miskolc
Szűcs Miklós	Miskolc

Rendelkezésünkre áll 1868-ból a *puszta-péteri* haszonbérlok névjegyzéke és a fizetendő haszonbér nyilvántartása.⁶ E szerint a községet igazgató bérlőtársaság (amely 1868-ig, az önálló közigazgatású községgé válásig a település hivatali területét is adta) Mayer Henriknek 12.000 Ft, az Orczy családnak 5.000 Ft haszonbért volt köteles fizetni. A jegyzék 211 gazdálkodó nevét tartalmazza, akik 8 Ft-tól 312 Ft-ig terjedő nagyságú bért fizettek. A föld haszonbér mellett 130 *péteri* lakos

⁵ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség eljárásának iratai. Puszta-péteri közigazgatási iratok 1864. 6-1765.

⁶ 1868. évi haszonbér. BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség eljárásának iratai. Puszta-Péteri tanácsi iratok.

pusztabért is fizetett, ami az állattartás jelentőségére utal. (A korabeli terméseredményekről készült összeírások is ezt igazolják.) A haszonbérlok nevei a következők: Andrási István, Andrási Józsefné, Andrási Pál, Annus Mihály, Bába József, Baksai Mihály, Bali Jánosnő, Balog Gáspár, Balog János, Barna István, Bartus János, Bartus József, Bellágh Sándor, Berki János, Boldog Ferenc, ifj. Boldog Ferenc, özv. Boldog Ferenc, Boldog József, Bori György, Bori József, ifj. Borka Gáspár, özv. Borka Gáspár, Czinkoczi Péter, Czombos Menyhárt, Cs. Takács József, Csernus Jakabnő, Csernus Mihály, Cseszkó Ferenc, Cseszkó Pál, Csikos Ferenc, Csúri Ferenc, Csurig Gergely, Csurig István, Csurig József, Dávid István, Dömötör János, Dudás József, Dudás Márton, Dudás Mihály, Fábíán János, Fábíán József, ifj. Fábíán József, Faragó József, Farkas István, Farkas Menyhárt, Fekete Imre, Fekete István, Fekete János, Ferenczi János, Ferenczi Lőrinc, Ferenczi Márton, Ferenczi Mihály, Ferenczi Sándor, Forgó Antal, Forgó György, Gál Balázs, Gál Pál, Gyovai Antal, Gyovai Ferencnő, Gyovai Mihály, Hakker Ignác, Hegedüs János, Hegedüs József, Hetényi István, Huszka Albert, Huszka István, Huszka János, Joo Jánosnő, Jurka Ignác, K. Laczkó Ferenc, Kasza József, Kató József, Kecskeméti Ferenc, Kecskeméti Gábor, Kecskeméti Mihály, Kis János, Kis M. János, Kis Mihály, Kovács Imre, Kovács János, ifj. Kővágó Imre, Kulcsár Antal, Kulcsár Balázs, Kulcsár Sándor, Kurucz János, Külső Csárda (sic!), L. Laczkó János, Laczkó Antal, ifj. Laczkó Ferenc, özv. Laczkó Ferenc, Laczkó Ferencné, Laczkó Imre, Laczkó János, Laczkó Lőrinc (Koncz József), Laczkó Mihály, Lajos Mihály, Lantos Antal, Lantos Ferenc, László Gábor, László György, Magony Ferenc, Magony János, Magony József, Magony László, Magony Lőrinc, Máriás Ferencnő, Megyesi János, Mihály István, Molnár Antal, Molnár János, N. Seres Nándor, Nagy János, Németh István, Novák Gábor, ifj. Novák Gábor, Olajos Mihály, Ökrös Jánosnő, Pap Ignác, Pap Illés, Pap Imre, Pap József, Pap László, ifj. Patai József, Patak János, Pekó János, Pintér János, Pomázi Mihály, Pozsár József, Sági István, Samu Ferencnő, Sándor István, Seres György, Seres Mihály, ifj. Seres Sándor, özv. Seres Sándor, Sinkó István, Sinkovics József, S. Nagy István, özv. Süli Ferenc, Süli István, Süveges Antal (kétszer), Süveges Pál, özv. Szabó István, Szabó József, ifj. Szabó István, özv. Szarvas Ferenc, Szarvas János, Szarvas Mátyás, Szarvas Mihály, ifj. Szarvas Mihály, Szaszko József, Szécsényi Jánosnő, Szemerédi István, Szemerédi János, Szemerédi Károly, Szénási György, Szénási Mihály, Szücs Ferenc, Takács János, Takács József, Tari Mihály, Tatár Rókus, Tircz Imre, Tóth Gáspár, Tóth János, ifj. Tóth János, Turi István, Turi Kis Imre, Vajda Sándornő, Valkovics (Radics) Antalnő, Valkovics András, Valkovics Mihály, Varga József, Varga Péter. Közülük a legtöbb haszonbért Fábíán János, Gál Pál, Gyovai Antal, Huszka Albert, Laczkó Imre, Laczkó János, Laczkó József, Novák Gábor, S. Nagy István, Szarvas Mátyás, Szarvas Mihály, Szemerédi János, Szemerédi István és Takács József fizették. (Takács József neve a községalapító dohánykertészek között is szerepel. A haszonbér jegyzéket 28-an hitelesítették, érdekességként említem meg, hogy közülük 11 volt írástudó - így a nagyobb bérlők közé tartozó Fábíán János és Gál Pál.)

A község 1880 előtti telekkönyve sajnos töredékesen maradt fenn.⁷ Mégis tanulságos adatait idézni a földterületek nagyságrendi megoszlását illetően.

3. Pusztá-Péteri haszonbérlok jegyzéke		
	A haszonbérlok neve	A haszonbéres terület nagysága (hold)
33.	Andrási István	20
34.	Bujáki János	8
35.	Magony József	5
36.	Magony István	7 3/4
37.	Novák Gábor	44 1/4
38.	Magony Lőrinc	9
39.	Balog Gáspár	11 1/4
40.	Patak János	24 1/4
41.	Csernus Mihály	12 3/4
42.	Cseszkó Pál	6 1/2
43.	Laczkó István	23 1/2
44.	Csúri Ferenc	2 1/2
45.	Borda István	21 1/4
46.	N. Seres Sándor	11 1/4
47.	Sándor István	3 3/4
48.	J. Kiss János	41 1/2
49.	Csúri Gergely	10 3/4
50.	Máriás Ferenc	5
51.	Pándi József	17 1/2
52.	Seres János	18 1/2
53.	Hegedüs András	14 1/2
54.	Boldog József	49 1/4
55.	László Gábor	2 1/2
56.	Tóth János	34 1/2
57.	Baksai Mihály	7
58.	Szécsényi István	5 3/4
59.	Berki János (majd Magony László)	6 1/4
60.	Novák Pál (majd Dombi János)	25 1/2
61.	Fábián János (majd Szarvas János)	21
62.	Koncz János (majd Pomázi Mihály)	16 1/4

⁷ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség adóügyi jegyző iratai. Pusztá-Péteri telekkönyv. Az Orczy-féle péteri pusztarésznek haszonbérbe lett felosztásáról.

63.	Tari Mihályné (majd Hegedűs András)	13 1/2
64.	Gál Pál (majd Takács János)	10 3/4
65.	Kecskeméti László	6 1/2
66.	Tóth István	4
67.	Czombos Farkas	12 3/4
68.	Hakker Ignác	63
69.	Szél János	9 1/4
70.	Farkas Menyhárt	5
71.	Seres Sándor	10 1/2
72.	Gyovai Ferenc	20
73.	Turi István	6 1/2
74.	ifj. Boldog József	12
75.	Kecskeméti Gábor	13 1/2
76.	Szarvas János (majd Lantos János)	15 1/4
77.	Joó Jánosné (majd Kovács Mihály)	5 1/2
78.	Kovács János (majd Laczkó János, majd Buda Flóri)	3 3/4
79.	Lajos Antal (majd ifj. Mihály István)	14 1/2
80.	Tatár Rókus (majd ifj. Magony János)	15
81.	Kovács Imre (majd Laczkó István)	9 1/4
82.	Szarvas Ferenc (majd Laczkó István)	30 1/2
83.	Szemerédi Károly	8 1/4
84.	Ökrös Jánosné (majd Forgó Illésné)	25
85.	Ferenczi Jánosné	32 3/4
86.	Czombos Péter (előtte Sinkovics József)	14 3/4
87.	Balog János	4 1/2
88.	Balog István (majd Pap Ferenc)	23
89.	Szemerédi László (majd Boldog János)	7 1/2
90.	Boldog János	27 1/2

91.	Kis István	8 1/2
92.	Nagy István	29 1/2
93.	Gurbó Sándor	9
94.	Nagy Pál (majd Almási Imre)	14 1/2
95.	Huszka Ferenc	18 1/2
96.	Huszka József	11 3/4
97.	Kasza Károly	8 3/4
98.	Bába Józsefné	2 1/2
99.	Szarvas János (majd Szarvas Ferenc, majd Ferenczi Sándor)	19 1/2
100.	Csíkos Ferenc (majd Pap Ignác, majd ifj. Laczkó János)	29 1/2
101.	Kasza József	11
102.	Barna Ábel	14
103.	ifj. Szarvas Mihály	22 1/4
104.	Faragó Gáspár	11 1/2
105.	Pozsár József	47 1/2
106.	Mihály Pál	9 3/4
107.	Samu Ferencné	7 1/2
108.	Valkovics András	19 1/2
109.	Pomázi Flórián	7
110.	ifj. Mihály István (majd Kovács Mihály, majd ifj. Mihály István)	8 1/2
111.	Pap Mihály	11 1/4
112.	Kis János	12
113.	Ferenczi Sándor	20 1/2
114.	Nagy Ferenc	7 1/4
115.	Pap Ferenc (majd Fábián József)	14 1/4
116.	Almási István	23 1/4
117.	Gyovai Tamás	10
118.	ifj. Almási István	31 3/4
119.	Tóth Ferenc	13 1/4
120.	Lantos Antal	21 1/2

A két névsor részben megegyezik azzal az 1869-ben keltezett összeírással, amelyben az előfogat szolgálatra és községi gyalogmunkára köteles *péteri* lakosok - szám szerint 154-en - szerepelnek. Az összeírás alapján a község ekkor a következő

négy utcából állt: Felső utca, „2ik” utca, Templom utca és Alsó utca.⁸ A település fejlődésének bizonyítéka, hogy 1880-ban vályogfalú templomot emeltek, melyet ugyan állapota miatt 17 év múlva le kellett bontani, s téglából újjáépíteni.⁹ A Pallavicini család hitbizományi főkönyvének 1868-ból származó leltára szerint az 1850-es évek elején „több egyénektől” vásárolt, s a Mindszenti gazdasági kerülethez csatolt *pusztapéteri* birtoktest épületei között szárazmalom is volt, molnárházzal, valamint nádfedeles, három helyiségből és istállóból álló kocsmá. 1867-ben és 1868-ban az örgróf új épületeket is emeltetett: így 4 ajtós, téglafalú ököristállót és szintén téglafalú, cseréptetős juhakolt, melynek 20 üvegezett ablaka volt.¹⁰ Major-sági épületekről nem szerepel feljegyzés a főkönyvben, mégis egyrészt az állatállomány gondozása, másrészt a szántó művelése, melynek nagyságát 2374 holdban (1200 n.öllel számolva) jelöli meg a forrás, bizonyos számú cselédséget feltételez.

A községben élő haszonbérlok gazdálkodásának szerkezetét mutatja az 1863-ban készült terményösszeírás.¹¹ Az adatlap kitöltője a lakosok számát 2300 főben állapította meg, akik közül 2289 római katolikus, 3 evangélikus, 8 pedig izraelita vallású. Az 1862. évről a készleteket, illetve 1863. évre a várható termésmennyiségeket a következőkben részletezte:

4. Terméseredmények Pusztapéteriben		
	1862. évi készlet (bécsi.mérő = 61.49 l)	1863. évi reménybeli mennyiség (bécsi mérő)
tiszta búza	200	1600
rozs	500	4000
árpa	20	100
zab	100	100
kukorica	20	5000
burgonya	semmi	300
széna	semmi	semmi
szalma	50 öl	200 öl

Az összeírás szerint az állatállományhoz 550 ló, 1200 szarvasmarha és 3000 birka tartozott. A községben 420 „tökéletesen vagyontalan lélek” élt, akik közül 180 fő férfi és 240 nő volt.

Az 1867. évi kimutatás adatai eltérnek a korábbiétól. E szerint az állatállomány jelentősen növekedett: 550 lóról, 2000 szarvasmarháról és 5000 juhról adtak számot. A terméseredmények pedig így alakultak:

⁸ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előljáróságának iratai. Pusztapéteri iratok. Előfogat összeírás 1869.

⁹ Historia Domus, Pálmonostora, Plébánia Hivatal.

¹⁰ Szegedi Levéltár. A Pallaviciniek Mindszent-Algyői Uradalmának iratai. A Pallavicini család hitbizományi főkönyve 1835-1929. XI.609.14.

¹¹ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előljáróságának iratai. Pusztapéteri tanácsi iratok. Körlevelek 1863-1871.

5. Terméseredmények 1867-ből				
	A termés mennyisége (bécsi mérő)	A valódi szükséglet (bécsi mérő)	Felesleg (bécsi mérő)	Hiány (bécsi mérő)
búza	12000	5000	7000	
rozs	8000	4000	4000	
kétszeres	500	500		
zab	2000	2000		
tengeri	15000	10000	5000	
árpa	2000	2000		
köles	100	400		300
burgonya	1000	2500		1500
répa	1500	1500		

A kimutatás a szőlő- és gyümölcsstermés adatait is tartalmazza. Az utóbbiak közül csak az alma szerepel, ebből 600 mérő termett, amelyből 200 mérő a felesleg. 1200 akó (valószínűleg bécsi akó = 56.59 l) bort írtak össze, a bevallás szerint a valódi szükséglet 800 akó volt. (1864-ben az évi középtermést 1260 ausztriai akóban állapították meg, melyből 660 akó került kereskedelmi forgalomba, minőségét tekintve „kerti, fehér” borként.)

1867 őszén, illetve 1868 tavaszán búzával 2500 hold, rozssal 3000 hold, kétszeressel 400 hold szántót vetett be a község. A péteri határ művelési ágak szerinti felosztása a következő volt: szántó 7967 hold, kaszáló 781 hold, szőlő 440 hold, legelő 2262 hold, terméketlen 1070 hold (1600 n.öllel számolva).¹²

Bár *Pusztá-Péteri* dohánykertészek által alapított település, e növény termesztéséről csak elszórt adatokat találunk a korabeli forrásokban. Galgóczy Károly így ír: „A dohánytermesztés mindössze mintegy 4500 holdon 44000 mázsára tehető. ... főtermelő vidék a kecskeméti alsó és közép járás, a hol mindenikben a beültetett tér 1500-1800 hold körül szokott foglalni, s így az egész megyei termelés két harmadát teszi. ... A Kiskun járásnak van még 500-600 hold dohány termelése.”¹³ Ugyancsak e kötetben olvashatjuk, hogy Félegyházán 1876-ban dohánybevéltő hivatalt állítottak fel.¹⁴ (Korábban ez a hivatal Szegeden működött.) Valamivel beszédesebbek a bérlőtársaság bevételeiről és kiadásairól vezetett számadási naplók, az 1855/56., 1856/57., 1859/60. évből.¹⁵ A kiadások között rendszeresen szerepelnek márciusban a „dohány mázsálási költségek”, valamint a dohánytermesztéssel kapcsolatos más kiadások, mint: „Dohány előlegezési pénzért Szegedre vasúton oda és vissza két előljáró költsége”, „Dohány pénz osztás és haszonbér szedés al-

¹² Ugyanott.

¹³ Galgóczy Károly 1877. II. kötet 137.

¹⁴ Galgóczy Károly 1877. II. kötet 193.

¹⁵ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előljáróságának iratai. Pusztá-péteri számadási iratok.

kalmával az esküdtek ellátási költsége”, „Dohány beszállításnál Szarvas Mihálynak, Gyovai Ferencnek, Novák Gábornak, Takács Józsefnek két napi költsége”, valamint a Magyar Kertészeti Társulatnak fizetett éves tagsági díj, s a Kerti Gazdaság című folyóirat előfizetése. A községi jegyzőkönyv több bejegyzése is árulkodik dohánycsempészetért kiszabott büntetésről, illetve szabályellenes dohánykezelés miatti eljárásról, ami a bérlőtársaság szervezettségéről és egyúttal a dohánytermesztés jelentőségéről árulkodik.¹⁶ A *csanyi* kertészekkel fenntartott kapcsolatra utal az e forrásban említett „adóhátralék kimutatás a *Csanyon* mázsáló *péteri* lakosok és *csanyi* lakosokat illetőleg”. Gyakoriak a dohánylopásra vonatkozó panaszjegyzőkönyvi feljegyzések is: „1865 év Nov 13-án öv Seres Sándor péteri lakos bevallja, miszerént: mai nap viradora a pajtájának a vége kibontatván 32 kötél dohánya ellopott...”; „1865 év dec 20-án Lantos István bejelenti, miszerént f. hó 17-re viradora a dohány pajtája feltöretvén onnan ösmeretlen tettesek által 8 kötél dohánya, és már felcsomozott 12 kötél dohánya ellopott...”; „1866 dec. 7-n Kulcsár Antal bevalja miszerént: 10 kötél dohánya a pajtájából ösmeretlen tettesek által eltolvajoltatott...”. A panaszjegyzőkönyv más adalékokkal is szolgál a dohánytermesztők mindennapjairól. 1867 decemberében „Patak János bepanaszolja, miszerént: a dohány koróját, melyet 8 ftért eladott más embernek, Boldog Ferencz juhásza Vágo Ferencz megötötte a birkáival, kéri ezen kárját - vagy is 8 ftot a kártevő juhász által megfizettetni”; 1867 decemberében „Ökrös Vera és László Ádámnő panaszképen előadja, miszerént: Dec. 27-n Túri Sándor hozzájuk szánt László György házánál dohány csomozván, minden ok nélkül a legnagyobb Isten káromlás és becstelenítéssel megtámadta őket, Ökrös Verát veréssel fenyegette, Lantos Ádámnét pedig három ízben is el lükte”; 1867-ben „Vig János Síróhegyi lakos bepanaszolja, hogy ... leánya Péteriből Síróhegyre menet Kukányi Alajos úr juhásza kutyái által megtámadtatván a rajta lévő ruhái össze szaggattatván, kéri kárját megtéríttetni”.

A csongrádiak és félegyháziak munkavállalására utalnak a következő bejegyzések: „Csuri Gergely Csongrádi lakos panaszképen előadja, hogy 1863 évben Lantos János péteri lakosnál szolgálván gazdája a kialakított és kiszolgált évi béréből egy kalap nyakravaló egy kislajbi és egy viselt subával adósa maradt - kéri annak kifizetését”; „Puskás Verona Félegyházi lakosnő bepanaszolja, hogy Bense József Szarvas Mátyás Péteri lakosnál szolgálván 6 hónapi szolgálat után elküldvén 3 Ft bb.bérével ados maradt”.¹⁷ Tanulságos, bár szórvány adat Laczkó Mátyás péteri dohánykertész, gazdálkodó vagyonának becslési jegyzőkönyve.¹⁸ Felvették 1859-ben, „külső Péteri tanyai lakásán”, az alábbi tételekkel: „1. A Templom utczában 23-ik szám alatt fekvő, 2 szobából, 1 konyhából álló ház, jókarban lévő gyékény tetővel, 8 öl hosszúságú, haszonbéres földön 100 ft; 2. Két hold haszonbéres be-

¹⁶ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előjáróságának iratai. Pusztapéteri iratok. Jegyzőkönyv 1865. évre.

¹⁷ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előjáróságának iratai. Pusztapéteri iratok. Panaszjegyzőkönyv 1865., 1866. és 1867. évre.

¹⁸ BKML Kiskunfélegyházi Fiók. V.368. Pálmonostora nagyközség előjáróságának iratai. Polgári perek 3152/859.

ültetett termő szőlő 160 frt; 3. 26 kas méh 130 frt; 4. 40 hold haszonbéres birtokon fekvő 1 tanya épület, 2 dohány szárító pajta és egy nagy istálló, mellynek végében egy lakhely is van 300 frt”.

Dolgozatunk célja elsősorban a település benépesülésének vizsgálata, mégis úgy gondoljuk, hogy a birtokviszonyokra és gazdálkodásra utaló adatok idézése rávilágít a község környezetével tartott kapcsolataira, s ezáltal a betelepülési folyamat kereteire is.

Péteri (Pusztá-Péteri) és Alsó-Péteri múlt századi benépesülésének vizsgálatát a rendelkezésre álló csekély számú levéltári forrás, a történeti irodalom és a házassági anyakönyvek adatai alapján kezdem el.¹⁹ Az anyakönyvi bejegyzések elemzését húsz éves szakaszokra bontottam, s a második periódusra vonatkozó anyaggyűjtés befejeztével lehetőség nyílik újabb, ezúttal összehasonlító értékelésre. 1867-1886 között 685 házasságot kötöttek a községben, ami az előző húsz évhez (565) viszonyítva 21 %-os emelkedést mutat. A házasságkötések évenkénti száma 30 és 40 között mozog, ennél több 1868-ban (45), 1873-ban (49) és 1881-ben (45), illetve kevesebb 1869-ben (26), 1880-ban (18) és 1885-ben (25). A jelen dolgozatban vizsgált időszak a népesség mozgására vonatkozóan az előzőnél nem kevésbé színes képet mutat. A *péteri* születésű és lakhelyű házasulók számához mérten jelentős a betelepülők száma, sőt ha összevetjük a házasulandók születési helyét, lakhelyét, illetve a nők esetében a férjek lakhelyét, azok gyakran többszöri vándorlásról is tanúskodnak. (Így pl. 1876-ban Csorba Mária *alsó-péteri* születésű, pusztaszeri lakos házasságot köt Tót Balázs mindszenti születésű, tömörkényi lakossal; 1882-ben Czombos Veronika *péteri* születésű, kisszállási lakos házasságot köt Szabó Sándor pusztaszeri születésű, *alsó-péteri* lakossal; 1868-ban Nagy József mindszenti születésű, *ferencszállási* lakos Szlávik Julianna *csanyi* születésű, *péteri* lakossal - csak néhány példát kiemelve.). Az igen összetett, tarka képet mutató házassági bejegyzések rendszerezése során olyan csoportokat választottam ki, amelyek jól elkülöníthetők, s a legjellemzőbben mutatják a migrációs folyamatokat.

Az 1370 *Péteri*ben anyakönyvezett házasulandó közül 655 személy volt helyi születésű, s egyben *péteri*, vagy *alsó-péteri* illetőségű férfi, illetve nő. Közülük 138-an a házasságkötés után feltehetőleg férjük lakhelyére költöztek, így 517 fő maradhatott helybeli lakos. Tanulságos, s a végleges letelepedés tényét, illetve a közösséggé formálódást mutató adat, hogy a húsz év 685 házasságkötéséből 177 (25,8 %) volt endogám²⁰ típusú kapcsolat, azzal az engedménnyel, hogy nem tettünk különbséget a *Péteri*ben, illetve *Alsó-Péteri*ben élő (és született) házasulandók között.

¹⁹ Eredménye az 1846-1866 közötti időszakra vonatkozóan 1990-ben jelent meg.

²⁰ Igen mobilis népességről, s viszonylag frissen benépesült településről lévén szó, endogám házasság alatt ezúttal a helyi születésű és lakhelyű személyek házasságkötését értem.

Az 1867-1886 közötti endogám házasságkötések száma		
Péteri lakosok által kötött	Péteri - Alsó-Péteri lakosok által kötött	Alsó-Péteri lakosok által kötött
127 (254 fő)	28 (56 fő)	22 (44 fő)

Az 517 helyi származású, s helyben maradó házasulandó közül 163-an kötöttek más településen lakó, vagy máshol született társsal - exogám - házasságot. (Nem számítva ide a valószínűleg férjük lakhelyére költöző nők által kötött házasságokat, ez a szám az összes házasságkötés 23,8 %-a.) A 163 fő közül 81 nő választott magának Péteriben, illetve Alsó-Péteriben élő, de máshonnan betelepült férjet, illetve 50 férfi vett feleségül korábban betelepült nőt, 29 más községből hozott feleséget, 3 pedig péteri születésű, de már onnan elköltözött nővel kötött házasságot. A házasság révén beköltöző nők a következő településekről származtak: Tömörkény (10), Pusztaszer (5), Mindszent (6), Félegyháza (4), illetve 1-1 fő Csanyról, Fehértóról, Kecskemétről, illetve ismeretlen helyről. Tanulságos összevetni a „törzsökös” lakosok családneveit a korábbi időszak adataival: mely családok honnan érkezhettek, s telepedtek meg tartósan a községben.

6. Péteriben lakó házasulók családnevei 1867-1886	
Péteri születésű, péteri lakosok családnevei	Korábban mely települesekről érkeztek
Ambrus	Csongrád, Csany
Andrási	Csany (Péteri)
Ágoston	
Bakos	Csongrád (Péteri)
Baksai	Dongér (Péteri, Alsó-Péteri)
Bali	
Balog	Mindszent (Péteri, Alsó-Péteri)
Bába	
Bán	Félegyháza
Banka	
Barna	Mindszent, Dongér (Péteri)
Bartos	
Bebóth	
Bécsi	
Bene	Csany (Alsó-Péteri)
Berecz	Félegyháza
Bereczki	
Boldog	(Péteri)
Bori	Szaján, Csany (Péteri)
Borka	Mindszent
Bozó	Mindszent (Péteri)

Bozsó	
Budai	Csongrád
Bugyi	
Buzi	Csany
Ceglédi	Csany, Mindszent
Cinkóczi	
Csendes	Csany
Csernus	(Alsó-Péteri)
Cseszkó	
Csiba	
Csikó	
Csorba	Kecskemét
Csúri	Csany (Péteri)
Czibulya	Csany, Csongrád
Czombos	Csany (Péteri)
Dakó	(Alsó-Péteri)
Dávid	Csongrád (Péteri)
Dobák	
Dolicsek	Mindszent (Péteri)
Dudás	Kecskemét (Péteri)
Erdei	
Fábián	
Farkas	Kecskemét, Csongrád (Péteri)
Fehér	
Fekete	Félegyháza
Fényes	
Ferenc	
Ferenci (Ferenczi)	(Péteri)
Forgó	Csany (Péteri)
Gál	Csany, Félegyháza, Dongér (Péteri)
Gémes	
Gémesi	
Gera	Csany (Péteri)
Gondi	
Gyovai	Csongrád (Péteri)
Gyurkó	
Hajagos	Csany (Péteri)
Halasi	
Hatvani, Hatvanyi	
Hegedűs	Mindszent, Dongér (Péteri)
Huszka	Mindszent, Dongér (Péteri)

Huszti	
Jaksa	
Jéga Szabó	
Juhász	Csongrád (Péteri)
Jurka	
Kasza	Baks (Péteri)
Katkó	
Katona	
Kecskeméti	
Kerekes	
Kis	Csany, Félegyháza, Mindszent, Szaján (Péteri)
Koncz	Csany (Péteri)
Kónya	
Kovács	Félegyháza, Csongrád, Baks, Kecskemét (Péteri)
Kövágó	Csongrád (Péteri)
Kristóf	
Kulcsár	Baks
Kurucz	Félegyháza
Laczkó	Csany, Dongér (Péteri)
Lajos	Baks, Csongrád (Péteri)
Lantos	Csongrád, Mindszent (Péteri)
László	Csany, Félegyháza
Lukács	
Magony	Dongér (Péteri)
Máriás, Márjás	
Medgyesi	
Mészáros	Csongrád, Félegyháza
Mihály	Baks
Mogyoró	Félegyháza
Molnár	Csany, Mindszent, Dongér, Kecskemét (Péteri)
Mostoha	
Nagy	Csany, Baks, Félegyháza, Mindszent (Péteri és Alsó-Péteri)
Német	Csany, Kecskemét
Novák	(Péteri)
Ökrös	(Péteri)
Ormándi	
Oszteng	
Padlás	
Pálinkó	
Pándi	

Pap, Papp	Csany, Félegyháza, Kecskemét (Péteri)
Patai, Patay	(Péteri)
Patak	(Péteri)
Pekó	Félegyháza
Pintér	Csany (Péteri)
Piszman	(Alsó-Péteri)
Polyva	
Pomázi	Baks (Péteri)
Pozsár	Szaján (Péteri)
Puskás Pap	
Rácz	Csany (Alsó-Péteri)
Ricza	
Sági	
Samu	Baks, Csany (Péteri)
Sándor	Csongrád, Félegyháza, Mindszent (Péteri)
Seres	Baks, Csany, Mindszent (Péteri)
Sikár	
Sinkó	Csongrád
Smideg	
Sörös	
Süli	Csany (Péteri)
Süveges	Félegyháza
Szabó	Kecskemét (Péteri és Alsó-Péteri)
Szarvas	Csany (Péteri és Alsó-Péteri)
Szaszkó	Csany
Száz	
Szécsényi	Csongrád, Dongér, Félegyháza (Alsó-Péteri)
Szél	
Szemerédi	Fehértó
Szénási	(Péteri)
Szentgyörgyi	
Szeri	(Péteri)
Szikora	
Szili	
Szlávik	Dongér
Szűcs	Félegyháza, Kecskemét (Alsó-Péteri)
Tábit	Mindszent
Takács	Baks (Péteri)
Tánczos	
Tari	Kecskemét (Péteri)
Tatár	

Tircz	Mindszent (Alsó-Péteri)
Toldi	
Tóth	Csany, Kecskemét, Mindszent, Félegyháza (Péteri)
Túri	(Péteri)
Urbacsik	
Urbán	Félegyháza
Ürmös	
Vágó	
Vajda	Csongrád, Mindszent (Péteri és Alsó-Péteri)
Vakulya	
Valkovics	(Péteri)
Varga	Csany, Csongrád
Vetró	
Vincze	Csany
Virág	(Péteri)
Zónai	Csany, Csongrád, Mindszent
Zsótér	

A második csoportot a nem helyben született, de *péteri*, vagy *alsó-péteri* lakhelyű férfiak és nők alkotják, őket tekinthetjük „betelepülőknek”. Ide soroltam azokat a nőket is, akik házasságkötésük előtt már *péteri*, vagy *alsó-péteri* lakosok voltak. A 374 személy származási helyének megoszlása a következő:

7. 1867-1886 között Péteriben házasultak származási helyei	
A település neve	Érkezők száma
Csany	101
Csongrád	52
Félegyháza	50
Mindszent	25
Pusztaszer	21
Kecskemét, Tömörkény	19-19
Kistelek	18
Dóc	7
Dongér	6
Majsa, Síróhegy	5-5
Szeged	4
Csengele, Kömpöc, Szaján, Szegvár	3-3
Fehértó, Felgyő, Hódmezővásárhely	2-2
Verbica	
Alpár, Anyás, Baks, Bozsok, Csépa, Garamújfalú, Grozslicz, Homok-Agyó, Iratos, Izsák, Meggyesbodzás, Mezőberény, Mojehenitz (Morvao.), Németalmás, Páhi, Szabadka, Szob, Szőreg, Tápióbscske, Tés	1-1 (összesen 20)

A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a 374 betelepült személy közül 43 nő más településen lakó férfihoz ment feleségül, így feltehetően el is költözött Péteriből. (Így pl. a 101 csanyi származású házasság közül 9 személy, a 46 csongrádi közül 6 személy, stb.)

Mivel a házasságok között gyakran előfordul, hogy testvérek kötnek közeli időpontban házasságot, a családnevek felsorolása tűnik célszerűnek.

Csanyról települtek Péteribe a következő nevek viselői: Andrási, Balog, Bali, Banka, Berki, Boda, Borda, Czifra, Czombos, Csatlós, Csikós, Csúri, Dombi, Fekete, Forgó, Fülöp, Gál, Gurbó, Holló, Horvát, Huszka, Igács, Juhász, Kádár, Kató, Kiri, Kis, Kócsó, Kulik, Laczkó, Lantos, Magony, Magyar, Marjás, Mészáros, Nagy, Oajos, Ormándi, Páli, Pálinkó, Patai, Puskás, Sági, Sándor, Seres, Süli, Szabó, Szeri, Szlávik, Tót, Tót Ásós, Török, Ürmös, Varga, Veres, Vince, Vörös, Zónai.

Csongrádi nevek: Ács, Bakos, Balázs, Bori, Bujáki, Csúri, Demeter, Dragon, Erki, Faragó, Fekete, Fodor, Forgó, Furulyás, Gálig, Gulyás, Gyovai, Hajdú, Kádár, Kajtár, Kató, Kiszél, Kővágó, Lukács, Makai, Marjás, Német, Ökrös, Pajkó, Pap, Pintér, Pozsár, Pusztai, Sata, Sinkó, Szabó, Szántai, Szél, Szemerédi, Türi, Varga, Vödredí.

Félegyházi családnevek: Almási, Bakos, Bálint, Barna, Berecz, Bihal, Botra, Czombos, Csányi, Csenki, Dabis, Dobák, Dongó, Ferenczi, Huszti, Juhász, Katona, Kelemen, Keresztesi, Kis, Kovács, Kozma, Lantos, László, Magony, Magyar, Mogyoró, Molnár, Nemes, Pápai, Pázsit, Pekó, Petróczy, Seres, Szaszko, Szekeres, Tábi, Terecskei, Toldi, Tót, Ürmös.

Mindszentiek: Bánfi, Bozó, Csikós, Huszka, Igács, Judik, Kenderesi, Korom, Kovács, Lantos, Mihály, Nagy, Ormándi, Pálinkó, Sánta, Szántó, Szél, Szolnoki, Tábit, Tiricz, Tót, Tülkös.

Pusztaszeri nevek: Balog, Bene, Bori, Czombos, Dakó, Fülöp, Hegyi, Jeremiás, Kalics, Kálmár, Kiri, Kis, Korom, Mócza, Pálinkó, Pusztai, Somodi, Szabó.

Kecskeméti születésűek a Bezsényi, Boros, Dabecz, Farkas, Gudricza, Kovács, Mócza, Mózes, Révai, Rojtsik, Simon, Sütő, Szána, Szegedi, Varga, Vincze családnevűek.

Tömörkényi nevek: Ágoston, Bozó, Jancsovics, Kelemen, Kósa, Korom, Ludányi, Magony, Pálinkó, Sági, Takács, Tót, Varga,

Kisteleki származásúak a Buknicz, Dakó, Dálnoki, Falusi, Fődi, Hegedűs, Kassa, Kis, Lukács, Molnár, Mostoha, Rehák, Rozman (Rozsman), Szőke, Tisóczki nevű házasságok.

Dócon születtek a Banka, Boldog, Kovács, Seres, Somodi, Szabó és Tóth nevűek.

Dongéri családnév a Balog, Gyovai, Magony, Sági, Tábit.

Végül síróhegyi a Bozó, Horvát, Laczkó, Nagy családnév.

Ha az 1867-86 közötti időszak adatait összevetjük a korábbi húsz év hasonló adataival, változást tapasztalunk a kibocsátó helyek, s a betelepülés arányai között.

8. A házasultak száma származási helyük szerint		
	1846-1866	1867-1886
Csany	80	101
Kiskunfélegyháza	70	50
Csongrád	64	52
Mindszent	37	25
Baks	20	1
Dongér	19	6
Kecskemét	19	19
Szaján	8	3
Pusztaszer	6	21
Kistelek	5	18
Tömörkény	1	19
Dóc		7

A táblázatból látható, hogy megnövekedett a Csanyról, Pusztaszerről, Kistelekről, Tömörkényből betelepülők száma, s új kibocsátó helyként feltűnik Dóc is.²¹ Ugyanakkor némileg csökken a Csongrádról, Kiskunfélegyházáról és Mindszentről betelepültek száma, jelentősen kevesebb viszont az előző időszakhoz képest a Baksról, Dongérről, Szajánból érkezők aránya.

Érdekes az 1867 és 1886 között házasságot kötött, Péteri lakhelyű személyek származási (születési) helyének arányait megvizsgálni.

9. Az 1867-1886 között házasult péteri lakosok származási helyeinek aránya		
Születési hely	Személyek száma	%-os arány
Péteri, Alsó-Péteri	684	64,6
Csany	101	9,5
Csongrád	52	5
Félegyháza	50	4,7
Mindszent	25	2,4
Pusztaszer	21	2
Kecskemét	19	1,8
Tömörkény	19	1,8
Kistelek	18	1,7
Egyéb	69	6,5

²¹ Bálint Sándor kutatásaiból tudjuk, hogy a község a Pallavicini uradalom majorjaiból, kertészségeiből és pusztáiból szerveződött, melyek között pl. a korábbi péteri anyakönyvekben gyakran szereplő Alsóányás (Ányás) is megtalálható. Bálint Sándor 1976. 161.

A házassági kapcsolatok körére szolgálnak jó adalékkal azok a bejegyzett házasságok, melyeket a *péteri* születésű és lakhelyű nők más településen élő férjjel kötöttek. A feltehetően elköltöző asszonyok száma 138. A férfiek lakhelyei szinte megegyeznek a betelepülőket kibocsátó településekkel. *Csanyra* 37-en, *Pusztaszerre* 30-an, *Tömörkénybe* 27-en, *Mindszentre* 25-en, *Félegyházára* 13-an, *Csongrádra* 7-en, *Csengelére*, *Kisszállásra* 4-en mentek férjhez. Mindez megerősíti azt a feltevést, hogy erős kötődés maradt fenn a kibocsátó települések és *Péteri* lakói között, amely a jelzésszerűen említett munkakapcsolatokon kívül az exogám házasságkötések révén kimutatható párválasztási szokásokban is megnyilvánul.

Végül, a település migrációs folyamatai közül nem hagyhatjuk figyelmen kívül az elvándorlást sem, amely teljességgel nem, de jelzésszerűen megfogható a házassági anyakönyvek bejegyzéseiben. Más kutatópontokon végzett felmérésekből van adatunk a *Péteriből* Kömpöcre, illetve Tázlára való áttelepülésre.²² Az anyakönyvekben szereplő adatok közül itt azokat vettem figyelembe, ahol a házasuló születési helye *Péteri*, lakhelye azonban már más település.

10. Péteriből kitelepülők	
Az elvándorlás helye	Személyek száma
Pusztaszer	22
Félegyháza, Ferencszállás	3-3
Halas, Kisszállás, Mindszent	2-2
Csongrád, Harka, Páka, Szentlászló, Tömörkény	1-1

Ebben a csoportban férfiak és nők egyaránt szerepelnek. Kapcsolatuk *Péteri*-vel elköltözésük után is megmaradhatott, hiszen gyakori, hogy vagy *Péteriben* lakó, vagy onnan elszármazott társat választottak.

Nem vizsgáltuk részletesen azoknak a személyeknek az adatait, akik sem születésük, sem lakóhelyük szerint nem tarthatók helybelinek. Egy részük helyi származású, vagy lakhelyű társal kötött házasságot, kisebb hányaduk pedig - főként pusztaszeri lakosok - pusztán a házasságkötés itteni anyakönyvezése révén került látóköriünkbe.

Összegzés

Negyven év házassági anyakönyvi bejegyzéseit vizsgálva tarka, igen összetett kép tárul elénk. *Péteribe* a 19. század első felében a pusztai bérleti hasznosítása révén Kecskemét és Kiskunfélegyháza felől érkeztek betelepülők, majd 1830-ban a szegedi eredetű, uradalmi dohánykertészségek – elsősorban *Csany*, kisebb arányban *Baks*, *Ányás*, *Dongér*, *Síróhegy* – lakóiból verbuválódott bérletársaság alapította a

²² Juhász Antal 1997. 66-69., és Fodor Ferenc 1997. 143-144.

községet. A megtelepedés körülményeiről jó adatokkal rendelkezünk, akárcsak az 1868-ig közigazgatási funkciókat is ellátó bérlőtársaság szervezettségéről, gazdálkodásáról. A dohánykertészek az új helyen is folytatták foglalkozásukkal járó életmódjukat: erről tanúskodik az állattartás és a szőlőművelés kimutatható jelentősége a gazdálkodásban, valamint az a néhány, elszórt adat, amely a falusi és tanyai telkek épületeire, a munka szervezésére utal. A Pallavicini uradalom kertészközségeinek felszámolásával (1851) folytatódott a dohánykertészek szétszóródása. E folyamat eredményeként találkozhatunk Péteriben is a továvándorló kertészek folyamatos betelepülésével - a már említett községeken kívül - Dóc, kisebb mértékben Szaján, Verbica felől. (Az 1867-1886 között házassult péteri születésű személyek családnéveinek közel harmada a szegedi családnevek között is megtalálható!) A kecskeméti és félegyházi, gazdálkodó családok mellett a 19. század közepétől már biztosan kimutatható a csongrádiak nagyobb arányú betelepülése is. A Pallavicini uradalom Péteri felé terjeszkedésével is összefüggésbe hozható a pusztaszeri, mindszei családok megtelepedése, amely folyamatosan jellemzi a népességmozgást, mellettük az 1860-as évek közepétől Kistelekről és Tömörkényből érkeztek nagyobb számban új lakók.

A betelepülési folyamatok változását táblázatban ismertettem. Tanúságaként Péteri benépesülésében az 1880-as évekre egyre nagyobb szerepet kaptak a közeli, Kiskunfélegyháza-Csongrád-Mindszent-Dóc-Kistelek által behatárolt terület községei, tanyasorai, míg nyugati, dél-nyugati irányból (a korábbi időszakhoz hasonlóan) alig érkeztek betelepülők. A Pallavicini birtoktest 1895-ös felparcellázásával a népesülés folytatódik, s szóbeli visszaemlékezések alapján e tendencia erősödik.²³ A betelepülés 19. század végére és a 20. század elejére jellemző körülményeiről, a község társadalmi rétegződéséről családtörténetek kapcsán Szűcs Judit adott árnyalt képet.²⁴

A péteri házassági anyakönyvi bejegyzések között ritka a házassuló foglalkozásának megjelölése. Csupán egy-két esetben derül fény egy-egy személy társadalmi helyére: így pl. felvidéki iparos, vagy szegedi tisztviselő házasságkötése kapcsán. A házassági kapcsolatok viszont, amint az a fentiekből kiderül, igen széles körűek, s erős kötődést mutatnak egy-egy, leggyakrabban kibocsátónak is megjelölt településhez. Azoknál a házaspároknál, ahol mindkét fél esetében (akár többszöri) lakóhely változtatással találkozunk, szintén szembevetendő, s egyben érthető is a fent behatárolt területen belüli migráció. Éppen ezért, óvatos feltételezéseként felmerülhet, hogy a dohánykertészek esetében a lokális exogámia részben foglalkozási endogámiát is jelent. E feltevés tisztázása azonban túlmutat vizsgálatunk célján.

Következtetéseink korlátait a felhasznált forrás szabja meg: a házassulók a lakosság egészének egy szeletét alkotják, így – többek között – az elemzésből kimaradnak azok, akik családotul telepedtek meg, illetve költöztek el, s a végleges letelepedés tényét is csak a halotti anyakönyvek alapján lehet megállapítani. Mégis reméljük, hogy adatfeltárásunk ismertetésével hozzájárulhatunk a tájra jellemző migrációs folyamatok feltérképezéséhez.

²³ Szűcs Judit 1990. 89.

²⁴ Szűcs Judit 1990.

IRODALOM

BÁLINT SÁNDOR

1976 A szegedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete. I. MFMÉ 1974/75-2. Szeged

BÁRKÁNYI ILDIKÓ

1990 Pálmonostora benépesülése történeti adatok és húsz év (1846-1866) házassági anyakönyvi bejegyzései alapján. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén. (Szerk. Juhász Antal) 67-78. Szeged

BOROVSKY SAMU (Szerk.)

1910 Magyarország vármegyei és városai. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. Budapest

FODOR FERENC

1997 Kömpöc benépesedése. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén 2. (Szerk. Juhász Antal) 129-146. Szeged

GALGÓCZY KÁROLY

1877 Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye monographiája 1-2. Budapest

GYETVAI PÉTER

1990 Migrációkutatás és az egyházi anyakönyvek. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén. (Szerk. Juhász Antal) 45-52. Szeged

JUHÁSZ ANTAL

1987 Felső-Pusztaszer benépesedése. Cumania 10. 285-321. Kecskemét.

1990 Az elvándorlás és megtelepedés motivációi a táj települési folyamataiban. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén. (Szerk. Juhász Antal) 99-110. Szeged

1997 Tázlár puszta benépesedése. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén 2. (Szerk. Juhász Antal) 37-70. Szeged

KOCSIS GYULA - NAGY VARGA VERA

1993 A ceglédi reformátusok exogám házassági kapcsolatrendszere (18-19. század). In.: Ceglédi Füzetek 28. 77-91. Cegléd

NAGY VARGA VERA

1987 A ceglédi reformátusok házassági kapcsolatai 1723-1810. In.: Életmódkutatások Pest megyéből. (Szerk. Ikvai Nándor) Studia Comitatus 18. 99-121. Szentendre

ÖRSI JÚLIA

1978 Karcag házassági kapcsolatai a XVIII-XIX. században. In.: Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1978. 203-214. Szolnok

SZÜCS JUDIT

1990 Pálmonostora betelepülése. In.: Migráció és település a Duna-Tisza közén (Szerk. Juhász Antal) 79-91. Szeged

1993 Migráció és társadalmi rétegződés Pálmonostora és Jászszentlászló példáján. In.: Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon. (Szerk. Békési I.-Jankovics J.-Kósa L.-Nyerges J.) III. 1696-1701. Budapest - Szeged

Angaben zur Besiedlung des Dorfes Pálmonostora zwischen 1867 und 1886

ILDIKÓ BÁRKÁNYI

Der Aufsatz ist die Fortsetzung der Untersuchung, deren erste Ergebnisse im Band 1 dieser Serie veröffentlicht wurden. Er enthält Angaben zu den Bevölkerungsprozessen des 12 km von Kiskunfélegyháza liegenden Dorfes Pálmonostora. Die früher Puszta-Péteri genannte Siedlung wurde 1830 von einer Tabakbau betreibenden Pächtergesellschaft gegründet. Die Einwohnerzahl lag im untersuchten Zeitabschnitt bei etwa 2200 Personen. Bei meinen Untersuchungen stütze ich mich auf die Angaben der Heiratsregister. Beim Vergleich von Geburts- und Wohnort zeichneten sich die wesentlichsten Richtungen der Besiedlung ab, die als signifikantes Merkmal für den Migrationsvorgang gelten können. Als Beweis für dauerhafte Sesshaftigkeit dienten die Familiennamen, die sowohl in der früheren Zeit als auch im hier untersuchten Zeitraum vorkamen.